

УДК 343.353

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2023-4-4>

ЩОДО ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ СТ. 365 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Коваленко Володимир Панасович,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права і кримінології,
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5894-2272>

***Анотація.** Стаття є продовженням дискусії навколо питань застосування ст. 365 КК України після її останнього редагування Законом № 746-VII від 21.02.2014 року. Черговий раз обґрунтовано тезу про те, що внесення відповідних змін до КК України не лише не усунуло проблеми із кваліфікацією службових зловживань, вчинених службовими особами правоохоронних органів та іншими представниками влади, а й суттєво ускладнило цей процес. Запропоновані шляхи вирішення проблем застосування ст. 365 КК. Наведені аргументи та пропозиції щодо декриміналізації «перевищення влади або службових повноважень» у т.ч. у контексті Проекту нового Кримінального Кодексу України. Зокрема, висловлені міркування стосовно доцільності заміни у КК терміна «правоохоронний орган» на «орган правопорядку», визначення самого поняття та переліку відповідних органів державної влади; а також «перенесення» статті «Катування» з розділу про кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи у розділ «Кримінальні правопорушення проти порядку публічної служби».*

***Ключові слова:** перевищення влади або службових повноважень, працівник правоохоронного органу, органи правопорядку, проєкт Кримінального Кодексу України.*

Kovalenko Volodymyr. On the problems off application of art. 365 of the Criminal Code of Ukraine

***Abstract.** The article is a continuation of the discussion on the application of Article 365 of the Criminal Code of Ukraine after its last amendment by Law No. 746-VII of February 21, 2014. Once again, the thesis that the introduction of appropriate amendments to the Criminal Code of Ukraine not only did not eliminate the problems with the qualification of official abuses committed by law enforcement officials and other government officials, but also significantly complicated this process. Arguments and proposals regarding the decriminalization of "exceeding power or official authority" are presented, including in the context of the Draft of the new Criminal Code of Ukraine.*

***Key words:** abuse of power or authority, law enforcement officer, law enforcement agencies, draft Criminal Code of Ukraine.*

Вступ. Ось уже майже десятиліття науковці намагаються привернути увагу законодавця до необхідності удосконалення статей Кримінального Кодексу України, якими встановлена кримінальна відповідальність за вчинення злочинів у сфері службової діяльності після затвердження Верховною Радою України у лютому 2014 року вкрай невдалих редакцій ст. 364 і 365 КК України. Відповідні пропозиції радо вітаються суддями, прокурорами і слідчими, які мають істотні труднощі у застосуванні цих статей КК та водночас ігноруються законодавцем. Таку бездіяльність можна виправдати хіба що небажанням народних обранців робити зайві рухи в очікуванні

на проєкт нового Кримінального Кодексу України (далі – Проєкт КК). Отож візьмемо на себе сміливість в'яснити, чи обґрунтованими можуть бути такі сподівання та як вирішувати проблеми, насамперед, практичним працівникам до набрання чинності нового Закону про кримінальну відповідальність.

Питання тлумачення і застосування ст. 365 КК України неодноразово обговорювались на наукових форумах, міжнародних конференціях, у публікаціях науковців. Серед них: П. Андрушко, В. Антипов, М. Арманов, О. Бантишев, Ю. Баулін, Л. Брич, О. Броневицька, О. Бусол, В. Бурдін, А. Вознюк, С. Гізімчук, М. Гультай, А. Дани-

левський, О. Дудоров, З. Загіней, Г. Зеленов, В. Киричко, В. Коваленко, О. Кришевич, С. Лихова, О. Марін, І. Мезенцева, М. Мельник, В. Навроцький, В. Осадчий, О. Пасека, Я. Різак, А. Савченко, В. Тютюгін, М. Хавронюк, В. Харченко, Н. Ярмиш, М. Яциніна та ін.

Вченими наголошувалось на неправильному визначенні законодавцем суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 365 КК; проблемах вирішення питань декриміналізації перевищення влади та службових повноважень щодо службових осіб публічного права, які не є правоохоронцями; визначенні істотної шкоди і тяжких наслідків тощо. У зв'язку з цим вносились пропозиції від розширення кола суб'єктів цього складу кримінального правопорушення до виключення ст. 365 з Кримінального Кодексу України [1, с. 23–25; 4, с. 12–18]. Між тим однозначних відповідей на більшість із запитань, особливо у вигляді офіційного тлумачення, до цього часу немає. У зв'язку з такою ситуацією ця кримінально-правова норма застосовується вкрай рідко, а тому втрачає своє превентивне значення [7, с. 139–146].

Ця стаття є спробою вирішення наведених проблем на підставі узагальнення відповідних рекомендацій науковців у т.ч. через призму проєкту нового закону про кримінальну відповідальність.

Матеріали та методи. Для вирішення питань щодо кваліфікації злочинів, передбачених статтею 365 КК України, у статті застосовано комплексний підхід. Методологія дослідження передбачає правовий аналіз, вивчення практики Верховного Суду України, аналіз судових рішень. У статті використано багатоаспектний підхід, що включає різноманітні наукові методи: правовий аналіз, порівняльно-правовий, аналіз наукової літератури, емпіричні дослідження, конституційно-правовий аналіз.

Результати. Найбільша кількість наукових публікацій про перевищення влади або службових повноважень стосується визначення суб'єкта цього складу кримінального правопорушення. І це не дивно, оскільки остан-

ньою зміною у ст. 365 КК України законодавець ствердив, що таке суспільно-небезпечне діяння з-поміж усіх службових осіб може бути вчинено винятково працівником правоохоронного органу, не визначивши, водночас, цього поняття. До сьогодні у вітчизняному законодавстві не існує чіткого переліку правоохоронних органів, працівники яких можуть притягатись до кримінальної відповідальності у разі перевищення влади або службових повноважень. Практично усі дослідники небезпідставно критикують поняття правоохоронного органу і їх перелік, що наведені у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. [2, с. 144 155; 6]. Тому повторюватись та вдаватись у деталі з цього приводу не будемо, а спробуємо узагальнити, що проблема тут не лише в тому, що цей перелік є невичерпним, і за бажання (шляхом тлумачення понять правоохоронні і правозастосовні функції) до нього можна включити безліч як недержавних (адвокатура, приватні нотаріуси і т.п.), так і державних органів, а в їх числі, перш за все, контролюючих. Очевидно, що така ситуація може бути виправданою для, власне, захисту працівників правоохоронних органів, у т.ч. визначення потерпілого у кримінальному провадженні. Водночас це неприйнятно для встановлення суб'єкта складу злочину, передбаченого ст. 365 КК.

Не зайвим буде черговий раз наголосити, що існує ціла низка колізій названого Закону з іншими нормативними актами, насамперед, щодо статусу окремих правоохоронних органів, певні норми яких також взаємнозаперечуючі. Наприклад, ст. 11 Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» називає Управління державної охорони України правоохоронним органом, тоді як відповідно до ст. 17 Закону України «Про Службу безпеки» це Управління таким не вважається. І таких прикладів, на жаль, безліч.

Аналізуючи склад злочину, передбачений ст. 365 КК, можна спробувати вгадати ідею законодавця стосовно такого звуження кола його суб'єктів шляхом виділення з-поміж

інших службових осіб лиш тих, які працюють у правоохоронних органах. Очевидно, ця ідея могла обумовлюватись тим, що перевищення влади або службових повноважень стає особливо небезпечним у разі його вчинення працівником органу, який держава спеціально створила з метою захисту найвищих соціальних цінностей, протидії злочинності та наділила для цього повноваженнями обмежувати у встановлених законом випадках конституційні права та свободи людини і громадянина, інтереси юридичних осіб, в т.ч. шляхом застосування примусових заходів впливу, сили. Відтак людина, щодо якої застосовується спектр цих повноважень, а особливо з ознаками зловживання ними, має мізерні можливості для захисту своїх інтересів. Іншого пояснення такого рішення, скоріше за все, немає. Виходячи з цих критеріїв, для встановлення суб'єкта складу злочину, передбаченого ст. 365 КК, необхідно застосовувати обмежувальне тлумачення поняття «правоохоронний орган», що наведене у Законі України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». Такий же висновок випливає і з безспірного Рішення Конституційного Суду України від 18 квітня 2012 р., згідно з яким кваліфікуюча ознака «працівник правоохоронного органу» не може бути застосована до працівника Державної виконавчої служби, хоча така і входить у згаданий перелік правоохоронних органів.

Попри наведене, необхідно звужувати і саме поняття «працівник правоохоронного органу», залишаючи у ньому винятково відповідних службових осіб, з числа яких потрібно виключити тих посадовців, які не виконують правоохоронних функцій.

Така неоднозначність і проблеми у встановленні суб'єкта складу злочину, що суттєво ускладнюють застосування відповідної кримінально-правової норми, може бути усунута або поверненням її попередньої редакції, де суб'єктом названа будь-яка службова особа, або ж шляхом визначення відповідних понять у самому Кримінальному Кодексі [5, с. 166–174]. Власне, такий підхід можна відслідкувати у Проекті КК. Детальніше на

цьому зупинимось далі після наведення аргументів щодо виключення ст. 365 з КК.

Відповідна позиція була наведена автором цієї статті у монографії «Зловживання владою працівниками правоохоронних органів» [3]. Дослідженням встановлено, що помилки у розв'язанні проблеми розмежування зловживання владою або службовим становищем з перевищенням влади або службових повноважень пов'язані з тим, що межа між цими складами злочинів є доволі хиткою та ілюзорною. Обумовлена вона обсягом службових повноважень, якими наділена службова особа правоохоронного органу, причому визначити, чи вийшла вона за них, чи ні, та ще й чи явно, часто просто неможливо. Особливо це стосується випадків використання всупереч інтересам служби владних повноважень у «широкому» розумінні, тобто з використанням можливостей, що надає певна посада (авторитет посади тощо). Як слушно зауважують науковці, ситуація, за якої особа незаконно, всупереч інтересам служби, використовує законні повноваження, не виходячи при цьому за їх межі, не може мати місця. Порушення службовою особою закону, формальних меж своїх прав і є перевищенням службових повноважень. Використовувати свої права чітко у відповідності до вимог закону, але «на зло», означає лише те, що цей закон повинен бути відмінений чи до нього слід внести необхідні зміни (доповнення), тому що його виконання тягне за собою суспільно-небезпечні наслідки. Вивчення матеріалів кримінальних справ свідчить про те, що практично завжди при вчиненні зловживання службовим становищем суб'єкт виходить за формальні межі наданих йому повноважень. Провідні вітчизняні та закордонні науковці цілком слушно вважають, що у кримінально-правовій нормі про перевищення влади або службових повноважень, перш за все, конкретизується вид зловживання владою, що полягає у її перевищенні. Вважаємо, що виділення складу перевищення влади і службових повноважень зі складу зловживання владою або службовим становищем носить штучний характер. Жодного практичного значення

не має той факт, чи використовувала службова особа в злочинних цілях свої службові повноваження, чи з тією ж метою перевищила їх. Перевищення службових повноважень можливо і мислимо лише як результат використання службовими особами свого службового становища (інакше воно не може взагалі бути службовим злочином). Через те будь-яка спроба встановити чіткі критерії розмежування двох сусідніх складів злочинів у сфері службової діяльності буде приречена на обґрунтовану критику. Справедливими тому видаються нарікання практиків і науковців на теперішню редакцію судового тлумачення оціночного поняття «явного виходу за межі службових повноважень», а особливо його останнього пункту. Що означає формулювання «вчинення дій, які ніхто не має право виконувати або дозволити»? Зрозуміло, що ніхто не має права розкрадати майно, вимагати хабарі, гвалтувати, застосовувати тортури, ображати особисту гідність потерпілого тощо, або дозволяти такі дії іншим особам. Це не входить до компетенції жодної особи. Тут ідеться про те, що особа бажає використовувати та використовує своє службове становище всупереч інтересам служби, а не про те, що вона хоче вийти за досить абстрактні межі своїх повноважень. Аналіз законодавства інших країн, яке регулює питання відповідальності за службові злочини, демонструє, що і в ньому поняття зловживання владою або службовим становищем та перевищення влади або службових повноважень змішується. Але у всякому разі цей аналіз демонструє, що поняття «зловживання» застосовується найчастіше як таке, що охоплює собою поняття «перевищення» [3, с. 133–137].

Порівняльний аналіз двох суміжних складів злочинів дає підстави визнати проблему їх розмежування штучною і приєднатись до думки науковців, які вважають недоцільним існування в теперішній редакції (як, зрештою, і у всіх попередніх) норми про перевищення влади або службових повноважень. Серед них, зокрема, О.Я. Светлов, М.І. Мельник, М.І. Хавронюк і багато інших відомих дослідників проблем кримінальної відповідаль-

ності за вчинення злочинів у сфері службової діяльності. У цьому напрямку є два підходи: 1) об'єднати склади зловживання владою або службовим становищем і перевищення влади або службових повноважень у склад одного злочину; 2) зберегти кримінальну відповідальність лише за кваліфікований та особливо кваліфікований склад перевищення влади або службових повноважень, що вчиняються, зокрема, шляхом насильства. Що ж стосується перевищення влади без насильства, то воно повинно охоплюватись складом зловживання владою. Видається, що ці варіанти можна поєднати, запропонувавши, поряд з виключенням ст. 365 КК, нову редакцію кримінально-правової норми про зловживання владою або службовим становищем, однією з кваліфікуючих ознак якого будуть, зокрема, ті, що тепер передбачені частиною другою вказаної статті КК: «насильство, застосування зброї або такі, що ображають особисту гідність потерпілого, дії».

Тут варто зробити застереження: наведена пропозиція щодо внесення змін до чинного законодавства аж ніяк не свідчить на користь того, що норма про перевищення влади або службових повноважень була створена як спеціальна, шляхом виділення її з норми про зловживання владою або службовим становищем. Видається, що ч. 1 ст. 365 КК просто є невдалою (спотвореною) копією ч. 1 ст. 364 КК, що і породжує проблеми в кваліфікації відповідних злочинів, у т.ч. вчинених працівниками правоохоронних органів. На користь такого висновку свідчить і той факт, що у Єдиному державному реєстрі судових рішень за останні 5 років немає жодного вироку за ч. 1 ст. 365 КК.

Запропонувавши способи удосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність за службові зловживання, коротко проаналізуємо новели щодо цієї тематики у Проекті КК. Насамперед, слід відзначити, що в ньому реально знайшли відображення наведені вище наукові доробки.

Як видається, для того щоб обійти плутанину навколо визначення поняття та кола правоохоронних органів, працівники яких

можуть бути спеціальними суб'єктами відповідних складів злочинів, розробники Проекту КК застосували іншу термінологію, а саме «прокурор чи службова особа органу правопорядку». Попри припинення у такий спосіб дискусії щодо ознак відповідного «працівника правоохоронного органу», як суб'єкта злочину, тут варто відзначити й інший вкрай позитивний момент у вигляді визначення поняття і службової особи, і органу правопорядку безпосередньо у Кримінальному Кодексі. Попри це, нововведення, на жаль, містять і такі положення, що викликають підставну критику.

Так, у ст. 1.4.1 Проекту КК орган правопорядку визначений як орган (підрозділ) досудового розслідування, або оперативний підрозділ відповідного державного органу, який здійснює слідчі чи розшукові дії (Національної поліції, Служби Безпеки України, Державного бюро розслідувань, Бюро економічної безпеки України, Національного Антикорупційного бюро України). Водночас, відповідно до положень Кримінального процесуального Кодексу (ст. 41 та ін.) і Законів України, якими регулюється діяльність окремих органів державної влади і управління, повноваження щодо здійснення дізнання та оперативно-розшукової діяльності, а відтак проведення слідчих і/чи розшукових дій, надано також оперативним підрозділам, зокрема, Державної прикордонної служби України, установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, Управління державної охорони, розвідувального органу Міністерства оборони України. До їх числа можуть бути зараховані також підрозділи Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, виходячи як із самої назви, так і з функцій, встановлених Законом України «Про військову службу правопорядку у Збройних Силах України»: попереджувати, виявляти, припиняти кримінальні та інші правопорушення; приймати та реєструвати заяви і повідомлення про злочини та інші правопорушення; розшукувати і затримувати військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених від-

повідно до законів України, які самовільно залишили військові частини чи місця служби або не з'явилися в строк без поважних причин на військову службу, а також тих, які переходять від органів досудового розслідування або суду, чи засуджених, які ухиляються від виконання кримінального покарання; проводити розшук вогнепальної зброї, бойових припасів до неї або вибухових речовин, викрадених або втрачених у військових частинах тощо. Для виконання цих функцій оперативні співробітники Служби правопорядку наділені повноваженнями застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю у випадках і в порядку, передбачених законами України; заходити в жилі та інші приміщення, що належать громадянам, на територію і в приміщення державних органів, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності з наступним повідомленням про це прокурора протягом 24 годин.

Службові особи установ виконання покарань та слідчих ізоляторів мають ще ширші повноваження. Відповідно до ч. 2 ст. 18 Закону «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та ст. 41 КПК, попри інше, вони наділені правом проведення оперативно-розшукової діяльності, а також слідчих і негласних слідчих дій.

Такі ж повноваження, що можуть обмежувати конституційні права та свободи громадян, Законами України визначені й для тих органів правопорядку, які названі у ст. 1.4.1 Проекту КК. І на нашу думку, саме ця ознака є чи не найважливішою для визначення відповідної групи державних органів. Власне, владні повноваження у т.ч. на застосування фізичної сили, вогнепальної зброї, затримання, аудіо-, відеоконтролю особи, проникнення в житло та інші втручання у сферу прав і свобод громадян дають широкі можливості для зловживання владою і заподіяння більш тяжкої шкоди охоронюваним правовідносинам. Відтак істотно підвищується ступінь суспільної небезпечності правопорушень, вчинених відповідними службовими особами. Найбільш показовим у цьому контексті є перевищення влади або службових повноважень, що супро-

воджуються насильством або погрозою застосування насильства, застосуванням зброї чи спеціальних засобів або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, відповідальність за які передбачено ч. 2 ст. 365 КК. Принагідно зазначимо, що перевищення влади з ознаками катування за чинним КК слід додатково кваліфікувати за відповідною частиною ст. 127, як сукупність кримінальних правопорушень.

Проблема розмежування зловживання з перевищенням влади або службовими повноваженнями у Проекті КК вирішена шляхом визначення поняття «зловживання» як використання влади, службових повноважень, професійного чи опікунського статусу або пов'язаних з ними можливостей на шкоду правомірним інтересам будь-якого іншого суб'єкта права. У такий спосіб знайшли втілення численні напрацювання і висновки кількох поколінь науковців щодо необхідності тлумачення цього поняття у широкому розумінні, що включає в себе використання не лише безпосередніх владних чи службових повноважень, а й пов'язаних з ними можливостей, тобто і ознаки «перевищення». Разом з цим кримінальна відповідальність за катування передбачена ст. 9.4.3 Проекту КК, що включена у розділ 9.4 «Кримінальні правопорушення проти порядку публічної служби», а не у розділ з правопорушеннями проти життя та здоров'я особи, як у чинному КК: «Публічна службова особа, яка спричинила потерпілій людині біль або страждання шляхом застосування насильства чи погрози з метою: 1) примусити потерпілу чи іншу людину вчинити дії, що суперечать їх волі; 2) отримати від потерпілої чи іншої людини відомості або зізнання; 3) покарати потерпілу чи іншу людину за дії, скоєні нею чи іншою людиною або у скоєнні яких потерпіла чи інша людина підозрюється, або 4) залякати чи дискримінувати потерпілу чи іншу людину».

Визнання суб'єктом цього складу злочину винятково публічної службової особи (п. 50 ч.1 ст. 1.4.1), відображаючи історичний досвід, поширеність і підвищену суспільну небезпеку катування, вчиненого саме цими

посадовцями, у майбутньому також знімає проблеми навколо нині чинної кримінально-правової норми про перевищення влади в частині визначення ознак суб'єкта. Водночас виникають інші спірні питання, зокрема щодо декриміналізації у такий спосіб катування, вчиненого загальним суб'єктом – фізичною (приватною) особою. Видається, що це суперечить і ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, згідно з якою «Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню». Звісно, можна стверджувати, що у Конвенції йдеться, передусім, про захист прав і свобод людини від свавільних дій держави та її представників, а також і те, що ефект від такого нововведення нівелює зазначені недоліки. Проте варто зазначити, що запропоноване авторами Проекту КК визначення катування не усуває недоліків нинішніх редакцій ст. 127 і ст. 365 КК України, відповідно до яких ці кримінальні правопорушення можуть бути вчинені лише шляхом активних насильницьких дій, а злочинна бездіяльність, вчинена у т.ч. службовими особами, що спричиняє людині біль або страждання (наприклад, ненадання ув'язненому необхідної медичної допомоги, їжі чи пиття), не є кримінально-караною.

У цьому контексті варто повернутись до визначення поняття та переліку органів правопорядку, службові особи яких є суб'єктами складу злочину, передбаченого статтею 9.4.3 Проекту КК, а вчинення ними катування підвищує тяжкість цього злочину на два ступені (п. 4). Тут важливо підкреслити, що чи не найбільша поширеність таких кримінальних правопорушень у місцях позбавлення волі, а також історичний та міжнародний досвід протидії катуванням дійсно свідчить про те, що найтяжча шкода цим злочином заподіюється потерпілим, які позбавлені волі, а відтак більшості інших прав та свобод. Виходячи з цього, а також наведених вище міркувань на тему службових повноважень, зокрема, щодо проведення оперативно-розшукової діяльності, визначених Законом «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» та

статтею 41 КПК України, до переліку органів правопорядку у п. 37 ст. 1.4.1 Проекту КК необхідно додати оперативні підрозділи установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Висновки з проведеного дослідження можна звести до такої пропози-

ції: до прийняття нового Кримінального Кодексу України виключити із чинного КК статтю 365, після чого відповідні насильницькі дії працівників правоохоронних органів кваліфікувати за ч. 3 ст. 127 КК, а залежно від мети вчинення кримінального правопорушення та його наслідків – за сукупністю зі ст. 364 КК.

Список використаних джерел:

1. Антипов В.В. Щодо «випадкової декриміналізації» злочинів у сфері службової діяльності. *Новітні кримінально-правові дослідження: зб. наук. пр.* Миколаїв, 2015. С. 23–25.
2. Броневицька О.М. Щодо визначення поняття працівник правоохоронного органу. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2016. № 3 С. 144–155.
3. Коваленко В.П. Зловживання владою працівниками правоохоронних органів : монографія. Київ : Атіка, 2012. 204 с.
4. Лизогуб Я.Г. Кримінальний закон VS. Перевищення влади або службових повноважень: дискусія триває. *Юридична Україна.* 2019. № 3. С. 12–18.
5. Пасека О.Ф. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу за КК України: основні теоретичні та прикладні проблеми. *Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ.* 2017. № 3. С. 166–174.
6. Подоляка А. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність. URL: [http:// www.viche.info/journal/1643](http://www.viche.info/journal/1643).
7. Ярмиш Н.М. Перевищення влади або службових повноважень працівником правоохоронного органу: складності кримінально-правової кваліфікації. *Право України.* 2017. № 2. С. 139–146.

References:

1. Antypov, V.V. (2015). Shchodo «vyypadkovoї dekriminalizatsii» zlochiniv u sferi sluzhbovoi diialnosti x Regarding "accidental decriminalization" of crimes in the sphere of official activity]. *Novitni kryminalno-pravovi doslidzhennia: zb. nauk. pr.* Mykolaiv, 2015. P. 23–25. [in Ukrainian]
2. Bronevytska, O.M. (2016). Shchodo vyznachennia poniattia pratsivnyk pravookhoronnoho orhanu [Regarding the definition of the term law enforcement officer]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3 P.144 -155. [in Ukrainian]
3. Kovalenko, V.P. (2012). Zlovzhyvannia vladoiu pratsivnykamy pravookhoronnykh orhaniv [Abuse of power by law enforcement officers]. V.P. Kovalenko. K.: Atika. P.204. [in Ukrainian]
4. Lyzohub, Ya.H. (2019). Kryminalnyi zakon VS. Perevyshchennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen: dyskusiiia tryvaie [Criminal Law VS. Abuse of power or official authority: the debate continues]. *Yurydychna Ukraina*, 3. P.12-18. [in Ukrainian]
5. Pasieka, O.F. (2017). Kryminalna vidpovidalnist za perevyshchennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen pratsivnykom pravookhoronnoho orhanu za KK Ukrainy: osnovni teoretychni ta prykladni problemy [Criminal liability for exceeding power or official authority by a law enforcement officer under the Criminal Code of Ukraine: main theoretical and applied problems]. *Visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, 3. P.166 -174. [in Ukrainian]
6. Podoliaka, A. Pravookhoronni orhany ta pravookhoronna diialnist [Law enforcement agencies and law enforcement activities]. Retrieved from: [http:// www.viche.info/journal/1643](http://www.viche.info/journal/1643). [in Ukrainian]
7. Yarmysh, N.M. (2017). Perevyshchennia vlady abo sluzhbovykh povnovazhen pratsivnykom pravookhoronnoho orhanu: skladnoshchi kryminalno-pravovoi kvalifikatsii [Exceeding power or official authority by a law enforcement officer: complexities of criminal law qualification]. *Pravo Ukrainy*, 2. P. 139-146. [in Ukrainian]